

מסורת הש"ס

(א) וזנח שירלה ז"ק, (ג) נע' חס' וזנחס ספ: ד"ח וסואל, (ד) נעליט טו:ל, (ד) תמורה כח, (ה) נזיר סה: ב"ק קי: תמורה י"ז, (ו) נצ"ח ע"ג, (ז) ספיא ז"ק, (ח) ואספיא ז"ק, (ט) ויוקרא ח, (י) דעפעפס על ז"ק, (י) העליון כנגד ז"ק, (יב) נמנענד יח, (יג) ויוקאל יח, (יד) עש"ך לע"צ, (טו) ז"ל מה שחול על ידו קדושה כהניא ט', (טז) נה היא ז"ק, (יז) נעניא ז"ק, (יח) הייט יתמונ ז"ק, (יט) שייך נע"ה, (כ) פתח ז"ק, (כא) כחולן דמיס ופכירשו משמע ז"ק,

תורה אור השלם

1. אף את זה לא תאכלו ומעלי תגדה ותפסרסי הפדוקא הנה הוגלגל בי מפליה גרה הוא ופרקא אינא פריש קטא הוא לכב: ויוקרא יד

הנהגות הב"ח

(א) גבי מפרקי לכל זבח שירלה: (ב) שם ורתאכיל גמומי: (ג) שם וזש סמ עליו וזש סמ עליו זה שם אמו עליו תמורת כסוי: (ד) שם ממעלי הגרה עמל הוא לכב האל: (ה) רש"י ד"ה השומען וכי לעל היא ואקדישם: (ו) ד"ה ולינא וכי ז"ל בדוקין וכי דוק שדן על העין:

רבינו גרשום

לאיתויי חלבו, דאסור באכילה כדאמרינן הובח ואכלת וכו' ולא יכול למימר לאיתויי שחטין בחוץ דחייב משום דנינא דשחוטין בחוץ נמי פטור דהא אין מקטבא דמן כפינא משום דקא אתי מבח קדושה דחיה דכבר נפיר ואתימחא: חת שרעל מומין מפרק, אלמא דבני פרייה ניניו ולשם אותו הובח מתפיסין משמע דמן פרייה ניניו וניחא ואפילו יתמוין ויתרובא דרב הונא נפיר ואתימחא: חת שרעל היו יכולין לבוא בשום ענין לירי פרייה: איירי דתנא רישא תנא סיפא ולאור דקא סיפא (ולגרוי): משמע דמן פרייה ניניו וניחא ואפילו יתמוין ויתרובא דרב הונא נפיר ואתימחא: חת שרעל מהדר ולא אמתניתין דבחה ברייתא לא איירי בה שחוטין בחוץ ואי אמתניתין אהא דאכל אם קרם הקדשין את מומין קאי והשחוטין בחוץ חייב איכע למימר הילכך (איכא) [ליכא] למיקם אמאי (לא) קא מהדר אבל אמר (לך) [לך] ה' מסבירא דאבריתאי קאי אמאי דקאמר כללו דרישא שחוטין שחוטין בחוץ דפטור: ורב הונא מתני חייב ומוקם להאי בקום (מום קבוע להקדישן) [תקדישן את מומין] במום בדוקין שבטין דאינו נראה בכליל כשאר מומין: ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת דוכים אם עלו לא ירדו ויכון דלגב מובח אם עלו לא ירדו כי שחט להו בחוץ מיתייב: מבח קדושה דחיה קא אתי כיון דלאחר פרייה נעשו תמורה: שם אמו עליו, אמר קר איתו שבא מכחו: מה כבור ומעשר במומן מתאכלין להעלים, דבכור כי לית בה מום מקריב אימורין דירייה על גבי מזבח ואינו אוכלין כהן וכי אתילידי ביה מומא נאכל כולו לכהן, בהמה מעשר דלית ביה מומא מסיק ליה לירושלים ואכיל ליה שראש גופיה ומקריב (דף כא:): **לממורא אשם**, שתהא רועה דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קרבה והא עומא דקרא ה"ק הנימוחו עד שיהא עומא כלומר שיפול **בו מום: כל שנחתאס מסא**, ותמורת חטאת היינו אחת מחמש חטאות מתות: **לאו לינא**, דאין עובר בלאו: **דאינא לאו**, לא תאכלנו ממעלי הגרה ש: **ואנצ"א**, להכי אתא ממפרסיי הפרסה דמשמעי חטאות הממות: **ביתנ"י**, **המקנל לאן** **בזול** ששם לו עובר כוכבים בהמומי דמיס קדוין ולתמ **לו אותן דמיס עד** עשר שנים בין ממו בין חולו ואותן ולדות שיהיו להן עד אותן זמן יהיו צנייחס: **ו****לדומיהן פטורין**, מן הבכורה: **ולדומיהן** **לדורותיהן**

הלוקח עובר פרתו

לאסויי חלבו, דאסור. ולאסויי שחטו כחון דחייז לא אמרינן משום

דא"כ איציעי לן למימר בדוקין שבטין ועוד סיפא^[כ] קמני לקמן השומטן כחון פטור. וכללנא דרישא לא לאטריך לאיתויי חלבו דשרי דהשתא ולדן

דכגופן דמי דעובר ירך אמו הוא שרי כל שכן חלבו דמיא בעלמא

הוא: הא צעלי מומין מיפרקי, אותם שנמעברו קודם פדיון ונולדו לאחר פדיון וכגון שתפסן לשום זבח דאלינא קדושהייהו למיתפס פדיון וכשהוא מתפיסן לשם זבח אין מתפיסן לכל זבח שירלה הוא לשם אותו זבח מתפיסן. והיכי משכחת לה פירושא הוא כלומר היכי משכחת תירוץא דמילתא דמשמע צעלי מומין נפדיון ולשם זבח אחר לא יתפיסם אלא היכי עבד דמתפיסם לשם אותו הזבח ונפדיון במומן כשיפול **בזה מום: נימא סהוי סיזנא דרב הונא**, דלמר לעיל [טו:]: כוסנן לכיפה והן מתים: ואיירי **דמי רישא נפדיון מממים**.

דמידוש הוא דאפילו מממים נפדים: והשוחטן כחון פטור, סיפא^[כ] דצרייתא לעיל [טו:]: **(א)** אקדישם שקדם הקדשן את מומן קאי ואפילו הכי פטור דאין חייבין על שחטת חוץ אלא על המתקבל בפנים כדמתן בוצחים בפרק פרת טהלת (דף קיב). צעלי מומין בין קבועין בין עוברין שהקרינן כחון פטור ומפיין טעמא מהאי קרא^[כ] ולא פתח אהל מועד לא הציאו הא כל שאינו ראוי לצא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו: **רב הונא מחני חייב**, כדקמני מתנ"י [נד:]: **ומוקי לה בדוקין שטעין**, דמתקבל בפנים הוא: **ואלינא דרבי עקיבא דלמר**, שחטת קדשים **בצ' המוצח מקדש** (דף פד). אס עלו לא ירדו. דוקין טיג"ל כגון (ושעיה מ) הנוטה כדוש שמים. ולהכי לא ירדו דאין מומן ניכר כל כך הכי תנן בוצחים בפרק פרת דלמאי לאו (דף פד). ר' עקיבא מכשיר בצעלי מומין כלומר דאס עלו לא ירדו ואמר רבי יוחנן בגמ' [שס פה:]: **לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין שטעין הוואל וכשירין צנופות והוא שקדם הקדישן את מומן**. ז"ל **(ו)** דוקין שיש לו מום צעפעפס ולהכי קרי לעפעפס דוק^[כ] על העין כרקיע **דהכי אמרינן** בספרי אגודות העין דומה לעולם קטן העפעפס^[כ] כנגד הרקיע והסתמון כנגד הארץ והלכך שמתקין את העין כנגד ים אוקיינוס שפוצצו את העולם והשחור שני שהוא עגול דומה לגלגל חמה: **קדושה דחויא**, שכבר נפדו: **ויאלנו במומן**, יתמינו עד שיוממו ויאלנו לצעלים כככור ומעשר שאין נפדיון אלא נאכלין במומן. אלמא כיון דלא מצי קרבי כדלמר בנמ' תמורה (דף ה ע"ש) אך כבור שור וגו' הן קריבין ואין תמורתן קריבין נאכלין במומן לצעלים הכי נמי ליעבד

הכי: והא בהמה לא אלימא למיספס פדיונה, הילכך מתה: **מנין לממורס פסולי המוקדשים שמסה**, כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסן בתמורה דלא מנא למיקרב: **דלמא עומא הוא** לכי יד נך שיש בו סימני טהרה ואסור באכילה ואינו זו תמורת פסולי המוקדשין: **חמש חטאות**, מפרש בתמורה **בו מום: כל שנחתאס מסא**, ותמורת חטאת היינו אחת מחמש חטאות מתות: **לאו לינא**, דאין עובר בלאו: **דאינא לאו**, לא תאכלנו ממעלי הגרה ש: **ואנצ"א**, להכי אתא ממפרסיי הפרסה דמשמעי חטאות הממות: **ביתנ"י**, **המקנל לאן** **בזול** ששם לו עובר כוכבים בהמומי דמיס קדוין ולתמ **לו אותן דמיס עד** עשר שנים בין ממו בין חולו ואותן ולדות שיהיו להן עד אותן זמן יהיו צנייחס: **ו****לדומיהן פטורין**, מן הבכורה: **ולדומיהן** **לדורותיהן**

אשם הוא ואיצטריך דאינה מתה אלא רועה שיהא אסורה: ואי מהלכתא גירדתא הוה אמינא קמ"ל קרא דאיכא לאו דכתיב את זה לא תאכלו. לישנא אחוראני. ומאחר דהלכתא איכא קרא דאיכא אותה תאכלו ויש לך אחות שהיא מפרסת פרטה דאית בה לאו אי אקריבה והיינו חמש חטאות ולאו הבא מכלל עשה עשה. והכי מסתברא כלישנא בתרא דהכי נמי גרסין בתמורה בפרק אלו קדשים וכי איצטריך קרא דאי מקריב ליה קאי עליה בעשה. ואיבעית אימא חמש חטאות לא צריכי קרא אלא לאקושי דבר הבא ממעלי הגרה דהיינו תמורת בעלי מומין לדבר הבא ממפרסיי פרסה דהיינו חמש חטאות דנפקי מהתם מה להלן בחמש חטאות מתות אף תמורת בעלי מומין שנפדו נמי והיינו כרב נחמן: המקבל צאן ברזל מן העובר כוכבים. כלומר דמקבל מניה בהמה לשעבר עליו שיעבור קשה כבדול. כגון שקיבל ישראל עליו אם יפתחו דמיה או תמות שישלם לעובר כוכבים כמה ששמיין אותה עכשיו

פרק שני בכורות

טז.

ותמורה שאלאר פדיונו מתה, ואס תאלמר מאי שנא מולדות דלעובר ואמיליד לאחר פדיון דחשבינן לעיל ולד כזי ואיל **ז** יש לומר דולדות אין בזה קדושה אלא מכא אמן וכיון שנפדית פקעה קדושתו לגמרי ככזי וכאיל ואע"ג דליכא איסור גזיה ועבודה אין כח לאיסור מועט **(א)** כזה שיחול על ידו קדושה על הולדות אבל תמורת קדושה **(ב)** כזה (שהיא) וכיון דגלי קרא שחלה על צנלת מום קצוה חלה ה"ה לאחר פדיון אלא דלא קרבה אבל תמורה דלפני פדיון קרבה ועדיפא מולדות דלפני פדיון דליכא מ"ד לעיל לרעייה וכן מוכח לשון הקונטרס דבסמוך גבי מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה ופי' רש"י כגון לאחר פדיונו דלא מצי למיקרב והא דלאטטריך קרא דממעלי הגרה בסמוך ללאו אתא דמסבירא ידענו דלא קרבה כדלמר דלא נחמן הכא וכה"ג אלמר בסמוך גבי חמש חטאות ועוד יש לפרש דקרא וסבירא צריכי דאי לאו קרא הוה אמינא לא קדשה כלל ככזי ואיל כולדות דלעובר ואוליג לאחר פדיון ואי לאו כצבא הוה אמינא **(ב)** ירעה וטמא הוא דקרא **(ג)** הוי יתמינ עד שיהא טמא ויפול צו מום כדפי' הקונטרס בסמוך והא דפרקי רב עמרם ותימכיל במומה לצעלים אסבירא דרב נחמן פריך: **תלמוד לומר ממעלי הגרה**, והא דדרשינן צפ"ק (לעיל דף א.) יש לך דבר שהוא מעלה גרה ואי אתה אוכלו כגון טהור שגולד מן העמא התם דריס מרישה דקרא ואת אלא לא תאכלו והכא דריס מספיה דקרא טמא אלא לכס **(א)** אי נמי מרי קראי כתיבי: **אל"א בי אתא קרא לתמורת אשם**, והכי פירושא דצרייתא מנין לחמש חטאות ממות וכנגדן צאשם רועה וטמא הוא היינו שיערה עד שיתאכז כדפירש הקונטרס:

כל שבחטאת מתה באשם רועה, אומר רבינו תוס דרעייה מדרבנן היא ולפי שמתין חכמים רעייה נקט ככל דוכתא צאשם רועה אכל הילכתא הכי אימא מדאורייתא דכל שנחטאת ממה צאשם קרב עולה כדלמר בפסחים שילהי (סוף) פרק אלו דברים (דף עג.) אשם שניתק לרעייה ושחטו כשר לעולה ושם פירשתי לה:

פי העמיד לדות תחת אמותיהן, פירש הקונטרס שפתח לו **(א)** הפתח להיות לו כח כולדות ואמר לו אם ימותו בהמהות טמול הולדות המגיעות לתלקי ויהא חמס ידי **(ב)** צאותן דמיס וכפירוש משמע בגמרא כמו שפירשתי לשם אכל בתוספתא קמני ממו האמהות והעמיד הולדות: אין

התמורה חלה עליה קדושה בקל מהרה יותר מולד דהא ולדות שלאחר פדיון גבי ולד בעלי מומין איכא למי"ד לעיל דלא קרישה אלא לרעייה ואילו תמורת בעל מום היה נראה לר"י שקריבה לכי: **(ס)** אי נמי תרי קראי כתיבי אלא וכו' וז"ל תוס' חיצוניות אלא כי אצטריך קרא לתמורת אשם ואי"ת והלא תמורת אשם אינה מתה אלא מדרבנן ומן התורה קריבה עולה כפי' ר"ת בהרבה מקומות ואומר ר"ת דטמא משמע שאינה קריבה כמשפטה אלא לרעייה אזלא או למיתה וג"ל דקדור לזה פי' הקונטרס דפירש כך דז"ל כי אצטריך קרא לתמורת אשם שתהא רועה דאשם לא קריב הילכך תמורה לא קריבה והאי טמא דקרא אצטריך דפירש דהיינו עד שיהיה טמא כלומר שיפול בו מום עכ"ל פי' הקונטרס אי' י"ל דהכי פירוש אלא אצטריך קרא לתמורת אשם דאזלא למיתה והור פריך והא הלכתא מגירי לה שאולה לרעייה מיתו ל"י דלא משמע שהיה טועה בכך מתחלה דחזיוול תמורת אשם למיתה דלא הות טעי אלא בהא דמפיק לה מקרא ופריך הלכתא גמירי לה לכן נראה כפירושא קמא:

עין משפט ונר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה ו':

לא ב מיי' פ"ג שם הלכה ד':
לב ג מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה א':
לג ד מיי' שם הל' יד':
לד ה מיי' פ"ד מהל' כסרות הלכה ד סמג עשין רח' טו"ש"ע י"ד סימן ט' סעיף ז':

לעזי רש"י

טו"לי"א [טו"לי"א]. קרוב על העין שמצמצם את הראייה.

מוסף רש"י

דאמר אם עלו לא ירדו. הלכך הוואל ובפנים לא ירדו, חייבין עליהן כחון (וחזיון קד.). הרי הן כבכור ומעשר. לכל קדושת כסור ומעשר, שלא ימכרו ולאעילו לאחר שגלגל בזה מום ונפדו (וחזיון כא.). כל שבחטאת מתה באשם רועה. עד שיומם וימכר ויפלו דמינו לקין המזבח, עולה שגר נאס ועומא לכסום, זה מדרש דרש יסיועה הכהן בשקלים ותמורה, וכל זמן שהוא תם אינו יואל לחולין לימכר, לפיכך ירעה והוא מנעמיו אין יכול להשמות מחשם לעולה (ב"ק ק"ב).

שיטה מקובצת

אן רב הונא מתני חייב. פירש"י ז"ל דהיינו סיפא דברייתא דלעיל דקדם הקדישן למומן ולהכי לא קאמר כללו של דבר לאתויי שחטין בחוץ דחייב ועוד דמי' לא לאמר ליה דלא בעי לאוקמא כר"ע בדוקין שבטין וכן נראה לר"י דהיינו סיפא דמתני' דקדם הקדישן למומן כי אין לוטרי דהיינו רישא ההיא דהשחטין בחוץ פטור דהא כבר פירשה התלמוד המשנה דסיסא דקדם הקדישין את מומן ועוד דבסמוך נמי מפי' דברייתא בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה אמר רבי וכו' ע"כ תוס' חיצוניות: **ס** מה בין זו לתמורת בכור ומעשר דתנן וכו'. קשה להירי אלחנן דאמאי לא פריך הכי לעיל גבי דא דקאמר רב הונא דולד לאחר פדיון מתה מהאי טעמא דלא אלימא למתפס פדיונן ולפירך מולד מעשר וולד ולדן על סוף העולם כינצא בו ונאכל במומן לבעלים והרי' מפרש דלאו קושיא היא דהא לעיל איירי בולד בעלי מומין לאחר פדיונן דכיון דחלוק מן האם שהוא תמים והיא בעלת מום אין לו להיות קדוש כקדושת האם אלא קדושה דחויא אבל ולד דמסי דמי לאמן ואינו חלוק מאמן כלל ולהכי משתריא במומן לבעלים בדין מעשר והכא פריך מתמורה של פסולי המוקדשין לתמורת [בכור ומעשר] (והאי קרא מסביר דמייירי לאחר פדיון דלפני פדיון מיתה קריבה דחיה תוספות חיצוניות): **ג** ודרשין הכי וכו' ואורי' דהאי קרא מסתברא דמייירי לאחר פדיון דלפני פדיון מיתה קריבה והקשה ה"ר אלחנן כיון דסבירא הוא דמתה מטעמא דלעיל דלא אלימא למתפס פדיונה וא"כ קרא ל"ל ותיקן דרשיו אצטריך קרא וטעמא דר"י דאי לא הוה אלא טעמא דר"י דה"א דמתה כיון שאין אנו יכולין לתקן בענין אחר וקמ"ל קרא שיש עשה צריך להכניסה לכיפה וטעמא דהכא הוי כדקאמר רב נחמן. תוס' חיצוניות: **ז** וז"ל רבי' דה"ל תוס' חיצוניות ואורי' שיש לחלק בין תמורה לולד דכיון דחלה עליו תמורה לאחר פדיון חלה עליו קדושה דחויא ומתה אבל ולד שגולד לאחר הפדיון הוי חולקין בגמזין שלא מצינו שום קדושה שחלה עליו ועוד נראה לר"י